

राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम

पाणी पुरवठा विषयक माहिती

(माहे जून २०१७ अखेर)

महाराष्ट्र राज्य

पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
महाराष्ट्र शासन

राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम

राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम हा केंद्र शासनाचा -फ्लॅगशीप- कार्यक्रम असून त्याची अंमलबजावणी राज्यात सन २००९-१० पासून करण्यात येत आहे. केंद्र शासनाच्या सुधारित मार्गदर्शक तत्वानुसार या कार्यक्रमाची मुख्य उद्दिष्टे प्रत्येक ग्रामीण व्यक्तीस, स्वयंपाकासाठी आणि घरगुती वापरासाठी शुद्ध व पुरेसा आणि शाश्वत पाणी पुरवठा सर्वकाळ आणि सर्व परिस्थितीत सोयीच्या ठिकाणी उपलब्ध करून देणे अशी आहेत.

सदर कार्यक्रमांतर्गत आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीस राज्यातील वाड्या/वस्त्यांची संख्या व त्यांची पेयजल स्थिती अद्यावत करण्यात येते. त्यानुसार अंशतः हाताळलेल्या व गुणवत्ता बाधित गावे/वाड्यांसाठी उपलब्ध निधी विचारात घेऊन कृती आराखडा तयार करण्यात येतो. सदर कृती आराखड्यास राज्यस्तरीय योजना मंजूर समितीची (SLSSC) मान्यता घेऊन त्यानुसार अंमलबजावणी करण्यात येते.

सदर कार्यक्रमांतर्गत समाविष्ट घटक व निधी वितरणाचे प्रमाण खालील प्रमाणे आहे.

घटक	निधी वितरणाचे प्रमाण	केंद्र : राज्य हिस्सा
व्याप्ती आणि पाणी गुणवत्ता	६२%	५० : ५०
शाश्वतता	१०%	६० : ४०
देखभाल व दुरुस्ती	१५%	५० : ५०
अंकीत गुणवत्ता बाधित	५%	५० : ५०
सहाय्यकृत बाबी	५%	६० : ४०
पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण कार्यक्रम	३%	६० : ४०

राज्य हिश्यांतर्गत तरतूद हि विविध लेखाशिर्षांतून व विविध विभागांमार्फत खालीलप्रमाणे करण्यात येते.

१. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग :- राज्य हिस्सा व विशेष घटक योजना (SCP)
२. आदिवासी विकास विभाग :- आदिवासी उपयोजना व बिगर आदिवासी उपयोजना (TSP /OTSP)
३. नियोजन विभाग :- जिल्हा नियोजन समितीमार्फत सर्व साधारण घटक (DPC - General)

सन २०१५-१६ पासून केंद्र शासनाने १४ व्या वित्त आयोगांतर्गत राज्यास वाढीव निधी उपलब्ध करून दिल्यामुळे राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाच्या तरतूदीमध्ये साधारणतः ५०% कपात केलेली आहे. तसेच पेयजल हा राज्याच्या अखत्यारीतील विषय असल्यामुळे राज्याने जास्तीत-जास्त निधी उपलब्ध करून देण्याबाबतही केंद्र शासनाने सुचित केले आहे. त्याचप्रमाणे केंद्र हिश्यांतर्गत उपलब्ध करून दिला जाणारा निधी खर्च करण्याबाबत खालीलप्रमाणे सुचना दिलेल्या आहेत.

१. २५% पेक्षा जास्त प्रगती असलेल्या योजनांसाठी केंद्र हिस्सा व राज्य हिस्सांचा निधी किमान समप्रमाणात उपलब्ध करून खर्च करणे.
२. २५% पेक्षा कमी प्रगती असलेल्या योजनांसाठी केंद्र हिस्साची तरतूद न करता केवळ राज्य हिश्यांतर्गत निधी उपलब्ध करून खर्च करणे.
३. ५ वर्षापेक्षा जास्त कालावधीसाठी प्रलंबित असलेल्या योजनांसाठी देखील केंद्र हिस्साचा निधी न वापरता केवळ राज्य हिश्यांतर्गत निधी उपलब्ध करून खर्च करणे.
४. केंद्र व राज्य हिस्सांतर्गत उपलब्ध असलेला निधी विचारात घेऊन केंद्र व राज्य हिश्याच्या समप्रमाणात केवळ फ्लोराईडबाधित, संसद आदर्श ग्राम योजना व हागणदारी मुक्त अशा ०३ वर्गवारीतील गावांमधील अंशतः हाताळलेल्या गावे/वाड्यांतर्गत नवीन योजना हाती घेणे.
५. या ०३ वर्गवारी व्यतिरिक्त इतर गावे/वाड्यांच्या नवीन पाणी पुरवठा योजना संपूर्ण राज्य हिस्सांतर्गत (DPDC) निधीतून हाती घेणे.

यास अनुसरून राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाचा सन २०१७-१८ या वर्षाचा कृती आराखडा तयार करण्यात आलेला आहे.

सर्व साधारण माहिती

अ) राज्याची माहिती

एकूण जिल्हे		३४
एकूण तालुके		३५१
एकूण ग्रामपंचायती		२७,८५१
एकूण गावे		४०,६९२
दि.०१.०४.२०१७ रोजीच्या एकूण गावे/वाड्या		९९,७३२
ग्रामीण लोकसंख्या		६३८.४३ लाख
ग्रामीण कुटुंब संख्या		१३३.१३ लाख
ग्रामीण लोकसंख्या		%
अनुसूचित जाती	७७.३१ लाख	१२.१०%
अनुसूचित जमाती	९२.९३ लाख	१४.५६%
सर्वसाधारण	४६८.२० लाख	७३.३४%

ब) पाणी पुरवठ्याची स्थिती

१) विविध उपाययोजनेद्वारे हाताळलेल्या गावे/वाड्या-वस्त्यांचा तपशील

वर्गवारी	वाड्या / वस्त्या	%	
		राज्य	देश
न.पा.पु. योजनेद्वारे हाताळलेल्या	६८,०७२	६८.२५%	४३.१०%
इतर उपाययोजनांद्वारे (साधी विहीर/ झरा)	३१,६६०	३१.७५%	५६.९०%
एकूण	९९,७३२		

२) शासन निकषानुसार (४० लिटर / दिन / माणसी) हाताळलेल्या गावे/वाड्या

तपशील	गावे/वाड्या	%	
		राज्य	देश
पूर्णतः हाताळलेल्या गावे/वाड्या	८६,९१७	८७.१५%	७६.७८%
अंशतः हाताळलेल्या गावे/वाड्या	१२,५२२	१२.५६%	१८.८९%
गुणवत्ता बाधित गावे/वाड्या	२९३	०.२९%	४.३३%
एकूण	९९,७३२		

३) लोकसंख्येनुसार पेयजल सुविधेचा तपशील

(लोकसंख्या लाखात)

तपशील	लोकसंख्या	%	
		राज्य	देश
एकूण लोकसंख्या	६३८.४३		
पूर्णतः हाताळलेली लोकसंख्या	५१४.६५	८२.५५%	७०.९१%
अंशतः हाताळलेली लोकसंख्या	११८.१४	१६.४२%	२३.४४%
गुणवत्ता बाधित लोकसंख्या	५.६५	१.०३%	५.६५%

iv) पाणी पुरवठा योजना/ इतर योजनांद्वारे हाताळलेल्या लोकसंख्येबाबतचा तपशील

(लोकसंख्या लाखात)

वर्गवारी	लोकसंख्या	%	
		राज्य	देश
एकूण लोकसंख्या	६३८.४३		
न.पा.पु. योजनेद्वारे हाताळलेली लोकसंख्या	५३६.३५	८४.०१%	५५.८२%
इतर उपाययोजनांद्वारे हाताळलेली लोकसंख्या	१०२.०८	१५.९९%	४४.१८%

v) वैयक्तिक नळ जोडणीबाबतचा तपशील

(संख्या लाखात)

एकूण कुटूंब	वैयक्तिक नळ जोडणी असलेली कुटूंबे	राज्य	देश
१३३.१३	४८.७८	३७%	१७%

vi) पूर्ण झालेल्या पाणी पुरवठा योजनांची स्थिती

वर्गवारी	वैयक्तिक	प्रादेशिक	एकूण
एकूण योजना	४०१२०	६४३	४०७६३
कार्यान्वित	३८८५८	४५६	३९३१४
बंद पडलेल्या (कायम स्वरुपी)	९८१	९४	१०७५
बंद पडलेल्या (पुनरुज्जीवित करावयाच्या)	२८१	९३	३७४
एकूण बंद पडलेल्या	१२६२	१८७	१४४९

vii) हातपंप व विहीरींची स्थिती

एकूण		कार्यान्वित	
हातपंप	विहीरी	हातपंप	विहीरी
२१०१०६	८३२१३	१९०५१२	७५२१२

viii) इतर उपाययोजनांबाबतचा तपशील

सौर ऊर्जेवर आधारित दुहेरी पा.पु. योजना	विद्युत पंपावर आधारित दुहेरी पा.पु.यो.	झन्यावर आधारित लघु पा.पु. योजना	शाश्वतता उपाययोजना
३९८०	२९१५	१४६	५११७९*

* केंद्र शासनाच्या संकेतस्थळावरील Format C३७ नुसार शाश्वतता उपाययोजना

ix) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती बहुल गावे/वाड्या व अल्पसंख्याक, डावी विचार सरणी जिल्ह्यांबाबतचा तपशील

वर्गवारी	एकूण गावे/वाड्या ०१/०४/२०१७	पूर्णतः हाताळलेल्या गावे/वाड्या	%	
			राज्य	देश
अनुसूचित जाती बहुल गावे/वाड्या	२,२२४	२,०२९	९१.२३%	७६.५९%
अनुसूचित जमाती बहुल गावे/वाड्या	१७,३१०	१५,३२६	८८.५४%	८२.१२%
अल्पसंख्याक बहुल जिल्हे (अमरावती, अकोला, औरंगाबाद, हिंगोली, वाशिम, परभणी, बुलडाणा)	८,२७८	७,३९३	८९.३१%	६०.५९%
डावी विचार सरणी असलेले जिल्हे (गडचिरोली, गोंदिया)	३,६८६	३,३१३	८९.८८%	८७.३५%

क) सन २०१७-१८

i) नियतव्यय सन २०१७-१८ (रु. कोटीत)

अ.क्र.	घटक	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण
१	व्याप्ती आणि पाणी गुणवत्ता (६२%) (५०:५०)	२१६.०९	२१६.०९	४३२.१८
२	शाश्वतता (१०%) (६०:४०)	२८.८१	१९.२२	४८.०३
३	देखभाल व दुरुस्ती (१५%) (५०:५०)	४३.२२	४३.२२	८६.४४
एकूण		२८८.१२	२७८.५३	५६६.६५
४	अंकीत गुणवत्ता बाधित (५%) (५०:५०)	१४.४०	१४.४०	२८.८०
५	सहाय्यकृत बाबी (५%) (६०:४०)	२२.२६	१४.८५	३७.११
६	पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण (३%) (६०:४०)	१३.३५	८.९०	२२.२५
एकूण		३३८.१०	३१६.६८	६५४.७८

राज्य हिश्यांतर्गत जिल्हा वार्षिक योजनेतील नियतव्यय : एकूण - रु.४७६.३२ कोटी

ii) वार्षिक कृती आराखडा सन २०१७-१८ (रु. कोटीत)

अ.क्र.	घटक	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा	एकूण
१	व्याप्ती आणि पाणी गुणवत्ता (६२%) (५०:५०)	३५६.३८	५४९.९३	९०६.३१
२	शाश्वतता (१०%) (६०:४०)	३०.२३	२०.१६	५०.३९
३	देखभाल व दुरुस्ती (१५%) (५०:५०)	६२.२२	६३.५२	१२५.७४
एकूण		४४८.८३	६३३.६१	१०८२.४४
४	अंकीत गुणवत्ता बाधित (५%) (५०:५०)	१४.४०	१४.४०	२८.८०
५	सहाय्यकृत बाबी (५%) (६०:४०)	३०.७०	२०.४६	५१.१६
६	पाणी गुणवत्ता सनियंत्रण व सर्वेक्षण (३%) (६०:४०)	१८.०५	१२.०३	३०.०८
एकूण		५११.९८	६८०.५०	११९२.४८

टिप : *भूजल सर्वेक्षण यंत्रणेमार्फत राबविण्यात येत असलेल्या सौर ऊर्जेवर आधारित पा. पु. योजनांचा समावेश व्याप्ती अंतर्गत करण्यात आलेला आहे.

iii) यंत्रणानिहाय व्याप्ती व गुणवत्ताबाधीत घटकांचा कृती आराखडा(जि.प.+मजीप्रा)

(रु. कोटीत)

तपशिल		जि.प.		मजीप्रा		एकूण	
		वाड्या/वस्त्या	योजना	वाड्या/वस्त्या	योजना	वाड्या/वस्त्या	योजना
प्रगतीपथा वरील योजना	संख्या	१०३३	७८८	३१६	४१	१३४९	८२९
	अंदाजपत्रकीय रक्कम	६३४.९०		१४५२.२९		२०८७.१९	
	झालेला खर्च	२१४.९८		७०९.५०		९२४.४८	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	२५१.५९		२८९.५३		५४१.१२	
केंद्र हिश्यांतर्गत प्रस्तावित योजना (फ्लोराईड बाधित, संसद आदर्श ग्राम योजना, हागणदारी मुक्त)	संख्या	८२७	५६८	३१	१३	८५८	५८१
	अंदाजपत्रकीय रक्कम	२५१.४१		३२१.७८		५७३.१९	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	४७.७४		२३.७६		७१.५१	
एकूण	संख्या	१८६०	१३५६	३४७	५४	२२०७	१४१०
	अंदाजपत्रकीय रक्कम	८८६.३१		१७७४.०७		२६६०.३८	
	झालेला खर्च	२१४.९८		७०९.५०		९२४.४८	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	२९९.३३		३१३.२९		६१२.६३	

iv) केंद्र हिश्यांतर्गत प्रस्तावित पाणी पुरवठा योजनांचा तपशिल

(रु. कोटीत)

तपशिल		गावे/वाड्या	योजना
फ्लोराईड बाधित	संख्या	४५	३९
	अंदाजित किंमत	३४.२३	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	६.१७	
संसद आदर्श ग्राम योजना	संख्या	७४	४०
	अंदाजित किंमत	४८.९७	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	१७.६८	
हागणदारी मुक्त	संख्या	७३९	५०२
	अंदाजित किंमत	४८९.९९	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	४७.६६	
एकूण	संख्या	८५८	५८१
	अंदाजित किंमत	५७३.१९	
	सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	७१.५१	

v) जिल्हा वार्षिक योजनेतर्गत प्रस्तावित पाणी पुरवठा योजनांचा तपशिल

(रु. कोटीत)

तपशिल	जि.प.		म.जी.प्रा		एकूण	
	गावे/वाड्या	योजना	गावे/वाड्या	योजना	गावे/वाड्या	योजना
संख्या	२४०१	१८८०	४७३	३३	२८७४	१९१३
अंदाजित किंमत	१०७७.६८		४६२.६२		१५४०.२९	
सन १७-१८ साठी आवश्यक निधी	२००.१५		३६.०९		२३६.३४	

vi) शाश्वतता कृती आराखडा

(रु. कोटीत)

गावे/वाड्या	उपाययोजना	योजना	अंदाजित किंमत	उद्दिष्ट	
				उपाययोजना	योजना
१८७९	१२२३५	२५२४	६५.६७	५०००	१०००

vii) सौरऊर्जेवर आधारीत लघु पाणी पुरवठा योजना

(रु. कोटीत)

योजना	अंदाजित किंमत	उद्दिष्ट
२००३	६०.९५	५००

viii) केंद्र / राज्य हिस्सा निधी

(रु. कोटीत)

तपशिल	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा			एकूण
		पाणी पुरवठा विभाग	जिल्हा वार्षिक योजना	एकूण	
नियतव्यय	३३८.१२	६५.००	४७६.३२	५४१.३२	८७९.४४
वितरीत निधी	४०.६८	-	-	-	४०.६८

ix) भौतिक प्रगती अहवाल

एकूण गावे/वाड्या	पूर्णतः हाताळलेल्या वाड्या/वस्त्या	अंशतः हाताळलेल्या वाड्या/वस्त्या	सन २०१७-१८ च्या कृती आराखड्यात समाविष्ट गावे/वाड्या	उद्दिष्ट	साध्य	% साध्य
९९७३२	८६९१७	१२८१५	५०८१	९६२	२३	२.३९%

x) शाश्वतता व सौर ऊर्जेवर आधारीत दुहेरी पा.पु. योजनेची प्रगती :

तपशिल	सन २०१७-१८ च्या कृती आराखड्यामध्ये समाविष्ट केलेल्या उपाययोजना	उद्दिष्ट	साध्य
शाश्वतता	२५२४	१०००	२९६
सौर ऊर्जेवर आधारीत दुहेरी पा.पु. योजना	२००३	५००	४५

x) प्रायोगिक तत्वावर राबविण्यात येत असलेल्या जलशुद्धीकरण यंत्रांचा तपशिल

जिल्ह्याचे नाव	प्रस्तावित			पाणी पुरवठा सुरु केलेल्या सयंत्रे
	वाड्या/वस्त्यांची संख्या	जल शुद्धीकरण यंत्रणांची संख्या	अंदाजित खर्च	
बुलढाणा	५९	६८	२०.६५ कोटी	६८
अहमदनगर	५	५		५
चंद्रपूर	७	७		७
कोल्हापूर	१	१		१
लातूर	१	१		१
सोलापूर	१०	१०		१५
जळगाव	४	४		४
अकोला	२०	२०		२०
नागपूर	१	१		१
एकूण	१०८	११७		१२२

xii) केंद्र शासनाकडून निती आयोगामार्फत प्राप्त झालेल्या निधीमधून फ्लोराईड बाधित गावे/वाड्यांसाठी करावयाच्या उपाययोजना

- केंद्र शासनाच्या वित्त विभागाकडून प्राप्त निधी रु.२४.०८ कोटी
- राज्यातील १२ जिल्ह्यांमधील १०८ फ्लोराईड बाधित गावे/वाड्यांसाठी डिफ्लोरीडेशन सयंत्रे बसविणे
- लोकसंख्येवर आधारीत ५०० ते २००० लि. दर ताशी क्षमता असलेल्या सयंत्रांचा वापर
- केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार १० वर्षांचा देखभाल व दुरुस्तीचा कालावधी
- डिफ्लोरीडेशन बाबतचे तंत्रज्ञान - Nano/ EDF (केंद्र शासनाच्या माशेलकर समितीमार्फत शिफारस केल्यानुसार)
- निविदा प्रक्रिया अंतिम टप्प्यात असून लवकरच कार्यादेश देण्यात येईल.
- सदर कामे ०६ महिन्यांच्या कालावधीमध्ये पूर्ण करणे अपेक्षित
- १० वर्षांच्या देखभाल व दुरुस्तीच्या कालावधीनंतर सयंत्रे संबंधित ग्राम पंचायतीकडे पुढील देखभाल व दुरुस्तीसाठी ताब्यात देणे.
